

of multiculturalism in society. Information and communication technologies are aimed at the training of the personality of the modern information society, the formation of skills for working with information, the development of communicative abilities, the formation of research skills and the ability to select optimal solutions.

Key words: educational process, information society, information and communication technologies, Internet network, Internet platform, computer technologies, electronic journal.

ЮРИЙ МАКСИМЕНКО

г. Одесса

ЛЮДМИЛА МАТОХНЮК

г. Вінниця

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В СТРАНАХ ЕВРОСОЮЗА ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье осуществлен сравнительный анализ особенностей образовательного процесса в странах Евросоюза, что дало нам возможность изучить и обобщить опыт применения информационно-коммуникационных технологий в образовательной системе этих стран, и сделать выводы, имеющие теоретическое и практическое значение для совершенствования образования Украины и реализации ее современных парадигм. Так, современные образовательные программы стран Западной Европы значительное внимание уделяют обучению основам применения компьютерной техники, формированию понимания важности мультикультурности общества. Информационно-коммуникационные технологии направлены на подготовку личности современного информационного общества, формирования умений работать с информацией, развитие коммуникативных способностей, формирование исследовательских умений и навыков выбора оптимальных решений.

Ключевые слова: образовательный процесс, информационное общество, информационно-коммуникационные технологии, сеть Интернет, Интернет-платформа, компьютерные технологии, электронный журнал.

Стаття надійшла до редколегії 06.11.2018

УДК 159.923.7

ІРИНА МЕЛЬНИЧУК

м. Кропивницький

melnychukiy@mail.com.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМОСТОСУНКІВ

У статті наведено теоретичне узагальнення та практичні аспекти психологічних особливостей формування і розвитку партнерських взаємостосунків. Охарактеризовано основні структурні компоненти партнерства (когнітивний, емоційний, поведінковий), а також види ділового партнерства: вимушене / ініціативне; конкурентне / співробітництво; тактичне / стратегічне. Виокремлено та проаналізовано основні стадії становлення партнерства: прихильності, диференціації та відокремлення, яким відповідають різні форми взаємостосунків.

Ключові слова: партнерство, партнерські взаємостосунки, стадії партнерства, прихильність, диференціація, відокремлення.

Проблема формування і розвитку партнерських взаємостосунків є актуальною у зв'язку з украї необхідною побудовою продуктивної взаємодії між людьми. Партнерство у міжособистісних стосунках є не тільки одним із продуктивних і гнучких видів конструктивного вирішення проблем різного типу і значущості, але й психологічним показ-

ником рівня особистісного і професійного зростання та, нарешті, ознакою психологічного здоров'я особистості.

Основними характеристиками партнерства вважається: добровільна основа; взаємне визнання інтересів як важливих і правомірних; взаємовідповідальність сторін за виконання (і невиконання) узгоджених рішень;

взаємозалежність; паритетність на всіх стадіях партнерських відносин, у тому числі й при прийманні рішень; чітке визначення і розподіл зобов'язань; спільна діяльність; пошук і знаходження компромісу при вирішенні суперечливих і конфліктних питань, що спрямовані на досягнення згоди.

У теперішній час недостатньо вивченими і розрізненими є дослідження проблеми психологічних особливостей розвитку партнерських взаємостосунків, що вказує на актуальність і пріоритетність обраного напрямку дослідження.

У сучасній науці не існує єдиного трактування сутності партнерства і воно представлено у розрізі різних наукових підходів. Так, партнерство стало об'єктом наукових досліджень у сфері міжнародних відносин та бізнесу (Н. Чухрай, Я. Криворучко), туризмі (А. Татаринцева), при побудові взаємин між членами сім'ї та у процесі взаємодії вчителя з учнем (Г. Горська, О. Коханова, Г. Чернявська, І. Ворожцова, О. Новоженіна), при вирішенні конфліктів і при наданні психологічної допомоги (Н. Пов'якель).

Е. Фромм запропонував ідею «зв'язку з іншими» як головної умови нормального існування і психічного розвитку людини, що визначає необхідність співпраці з іншими людьми, яка передбачає спільність ідей, моральних цінностей, формує почуття єдності й приналежності [11, 28].

Партнерство – це добровільна угода про співпрацю між двома або більше сторонами, в якій всі учасники домовляються працювати разом для досягнення спільної мети або виконання певного завдання та розділяти ризики, відповідальність і прибуток. У чесних партнерських відносинах права і відповідальність сторін чітко проговорюються або прописуються [12].

Партнерство у позитивній психотерапії розуміється не у вузькому значенні як стосунки лише двох осіб, а у більш широкому сенсі слова – як здатність установлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, родинами, знайомство з різними культурами, релігіями.

Під партнерством Н. Пезешкіан [6] розуміє тісні зв'язки між людьми, такі як дружба,

подружжя, співробітництво, для яких характерні міжособистісні стосунки. Партнерство характеризується довготривалими спільними інтересами та цілями, а також емоційно забарвленими стосунками.

У партнерських відносинах необхідною є повага партнерів, визнання цінності кожного і його думки, наявність спільної мети, діалогу, дотримання відповідальності. Проте партнерами на певний час (поки це вигідно) можуть ставати корисливі та недобросовісні люди.

Психологічна готовність особистості до партнерства пов'язується з відсутністю бажань та звичок маніпулювати, суперничати і отримувати перемогу в будь-яких, іноді навіть незначних, питаннях замість їх конструктивного і відкритого розв'язання [7].

Психологічна готовність особистості чи будь-якої соціальної структури до партнерства обумовлюється наявністю усіх структурних компонент – когнітивної (уваги до іншого, адекватного сприйняття та відображення комунікативної інформації і проблем, гнучкості та неригідності мислення, розвинутої рефлексії тощо); емоційної (атракційної привабливості, позитивної мотивованості, зацікавленості тощо) та поведінкової компоненти (толерантність, адекватність поведінкових реакцій, співвідносність реакцій та ситуацій, відсутність проєкцій і конфліктогенів типу зневаги та презирства до інших, образ тощо).

Партнерські відносини можуть припинитися у тому випадку, коли співпраця стає невигідною; коли одна із сторін обманує іншу або перестає робити свій внесок у спільну справу, коли неприємності від співпраці починають домінувати над перевагами.

Свідоме чи несвідоме бажання особистості спілкуватися на партнерських засадах тісно пов'язане не тільки з оволодінням культурою партнерського спілкування, але й з цілою низкою психологічних особливостей особистості, наприклад, стилем виховання у сім'ї, особистісною тривожністю, стереотипами мислення, захисними механізмами, проєкціями та невротичними співзалежностями, наявністю невідрефлексованих конфліктів тощо [7].

У зв'язку з недостатньо вивченими питаннями особливостями стадій і форм взаємодії у рамках партнерства, **метою** статті є аналіз психологічних особливостей та етапів становлення партнерських взаємостосунків.

Партнерство є дуже різноманітним і багатогранним. Т. Вавакіна і В. Позняков виокремили такі види ділового партнерства: вимушене / ініціативне; конкурентне / співробітництво; тактичне / стратегічне [1].

Вимушене ділове партнерство обумовлене зовнішніми обставинами, без врахування бажання учасників. Ініціативне партнерство формується в результаті прагнення учасників об'єднати зусилля сторін.

Конкурентне партнерство – це кооперація конкуруючих між собою суб'єктів діяльності. Така взаємодія поєднує в собі як конкуренцію, так і елементи кооперативної діяльності: співпраця, взаємодопомога. Співпраця – це кооперація суб'єктів економічної діяльності, які не є конкурентами. Така взаємодія ґрунтується на спільній діяльності, взаємодопомозі і може включати елементи змагання.

Тактичне партнерство – це нетривале ділове партнерство для досягнення цілком конкретних і близьких цілей, вирішення конкретних завдань. Стратегічне партнерство – довгострокове, стабільне партнерство. У такому партнерстві перспективи мають перевагу над миттєвими вигодами.

Окрім цього в складі партнерства можна виокремити наступні елементи: економічно-обумовлені, соціально-обумовлені й особистісно-обумовлені [8]. Економічно-обумовлені передбачають отримання економічної вигоди, а також обмін ресурсами: товарами, грошми, інформацією та послугами, які можуть бути співставлені з певним економічним еквівалентом.

Особистісно-обумовлені стосунки спрямовані на те, щоб створювати і підтримувати близькі стосунки, взаємність і солідарність. Вони передбачають довіру, відповідальність, чесність, вірність, симпатію, дружбу і т.п.

У соціально-обумовлених видах партнерства відбувається обмін дарами і послугами з метою підтвердження або розподілу влади, впливу, перспективи отримання інших вигод не економічного характеру. Це може виража-

тися в демонстрації довіри, поваги, а також у підлабузництві.

Зрозуміти психологічні особливості розвитку партнерських взаємостосунків дозволяє аналіз їх послідовних етапів становлення. Зокрема психологи [3; 5; 7; 9] виокремлюють такі стадії формування міжособистісних відносин: 1) стадія зближення; 2) стадія близькості; 3) стадія диференціації; 4) стадія віддалення; 5) стадія розпаду відносин. Особливості проходження кожної стадії залежать від досягнення важливих для суб'єкта цілей, яким відповідають характерні для даної стадії фактори міжособистісної атракції (надання переваги одним людям перед іншими, взаємна симпатія), способи міжособистісної комунікації, форми прояву емоцій і відчуттів.

Спроможність установлювати і підтримувати контакти з людьми, встановлювати з ними партнерські стосунки у позитивній психотерапії пов'язується із первинною здатністю любити. Здатність любити у своєму розвитку розподіляється за чотирма параметрами: по-перше, як я ставлюся до себе самого, приймаю або не визнаю себе (Я); по-друге, як я ставлюся до партнера з (Ти); по-третє, як я ставлюся до інших людей, до суспільства і як воно ставиться до мене (Ми); і, нарешті, по-четверте, як я ставлюся до світової спільноти, який мій світогляд (або релігія) і як це впливає на характер моїх стосунків (Пра-Ми) [4; 5; 6]. Здатність любити у своєму подальшому розвитку породжує такі первинні здібності, як терпіння, контакти, довіра, віра в можливості іншої людини, надія, віра, сумнів, упевненість і єдність.

У позитивній психотерапії в індивідуальному розвитку людини і у партнерських взаємовідносинах виокремлюють три стадії: прихильності, диференціації та відокремлення [6]. Проаналізуємо особливості кожної із них.

Стадія прихильності ґрунтується на біологічному зв'язку ще ненародженої дитини із матір'ю, який у подальшому може змінитися симбіозом і спричинити сильну залежність від соціального середовища. Слід зазначити, що потреба у тісних зв'язках із іншими, насамперед близькими та рідними, у різній ступені проявляється упродовж всього життя людини.

Стадія прихильності характеризується бажанням бути разом з іншими людьми, прагненням до згуртованості групи, зближенням з партнером, знаходженням у нього привабливих рис, прагненням до відвертості та інтимності. Крайнім проявом прив'язаності є відхід від спілкування з іншими, при цьому значуща особа стає єдиною близькою людиною.

При побудові взаємостосунків на стадії прихильності відбувається повна ідентифікація, яка характеризується проникненням у думки і почуття іншої людини, але при цьому може виникати напруженість у стосунках і, навіть, бажання звільнитися від них.

Якщо потреба в прихильності стає домінуючою і періодично повторюється у взаємостосунках, то можна стверджувати про наявність наївно-первинної поведінки, яка характеризується домінуванням первинних здібностей і зазвичай є наслідком гіперопіки. Провідна реакція – «втеча» в самотність або «втеча» в спілкування, заради забезпечення солідарності та захищеності.

На стадії прихильності можуть виникати такі форми партнерства: партнерство як власність, як благодійна установа, як пакт про вірність, партнерство з ввічливості та вдячності, партнерство як заповітна мрія, як доповнення, як альянс, як релігійний обов'язок, як тиха гавань для відпочинку, як місце для зустрічі, як місце для сповіді чи покаяння [5].

У процесі розвитку зазвичай відбувається зміщення акценту від емоційних (первинних) здібностей до когнітивних (вторинних), які проявляються у здатності вчитися і вчити інших, у пунктуальності, акуратності, охайності, ввічливості, вірності, справедливості, ощадливості, старанності, діяльності, досягненнях, надійності, точності та сумлінності.

Здатність пізнавати у партнерських стосунках означає, насамперед, вміння критично сприймати партнера, розрізняти, аналізувати його поведінку і намагатися адекватно реагувати.

Якщо здатність до розрізнення домінує у партнерських стосунках, то виникає вторинний тип реакцій, при якому емоційність витісняється когнітивними, прагматичними та матеріальними питаннями, при цьому може

проявлятися схильність до активності, педагогічності та невротичності.

На стадії диференціації можуть розвиватися такі форми партнерства: партнерство з ділових міркувань; партнерство як місце, де здобувають знання і досвід; партнерство як відпочинок; партнерство як самоствердження; як задоволення потягу; як покарання [5; 6].

Із становленням зрілості особистості зменшується сила прив'язаності та зростає значення незалежності, відповідальності, самостійності й автономності. На стадії відділення відбувається не просто відсторонення, але й встановлення контактів з іншими людьми, що призводить до розширення та вибіркової в партнерських стосунках.

На стадії відділення провідним є намагання протиставити прив'язаність і самостійність, орієнтуватися на свої інтереси незалежно від партнера, думати більше про реалізацію своїх можливостей, ніж про партнерство, проводити межу між Я і Ти і, при потребі, розірвати стосунки з партнером.

Люди, які вагаються між відділенням і прив'язаністю, з одного боку хотіли б бути самостійними, однак важко переносять самостійність; домагаються прихильності партнера, але в своєму прагненні до свободи хочуть звільнитися від цієї прив'язаності. Зазвичай такі люди часто виявляються непередбачуваними, легко піддаються впливу, можуть приймати випадкові пропозиції.

На стадії відділення можуть виникати такі форми партнерства: партнерство як балансування, як «спроба одного сліпого вести іншого сліпого», як звільнення, як гра «в лікаря», як вимушене рішення, як задоволення цікавості, як удавання, як прагнення ніжності та ласки [6].

У ході розвитку партнерства можна виділити три його стадії: потенційну, латентну та актуальну [8; 10]. Потенційна стадія характеризується інтенцією, прагненням до партнерства, наміром співпрацювати, попередніми оцінюванням один одного, взаємних перспектив і можливостей. На латентній стадії, як правило, вже досягнуто певних домовленостей між сторонами й існує принципова можливість співпраці. І, нарешті, на актуальній стадії партнерства відбувається реальне

співробітництво суб'єктів, власне процес взаємодії, спрямований на вирішення завдань спільної діяльності. При цьому латентна і актуальна стадії можуть перетікати одна в одну в залежності від ситуації. Повернення до латентної стадії, відсутність безпосередньої взаємодії між партнерами не означає розриву або припинення відносин між ними і є підставою для майбутньої співпраці.

Отже, партнерство є складним і багатогранним феноменом. У партнерських взаємовідносинах виокремлюють три стадії розвитку: прихильності, диференціації та відокремлення, котрим відповідають різні форми партнерства, що можуть відбуватися потенційно, латентно і актуально. Знання закономірностей становлення і форм партнерських відносин може допомогти усвідомити потреби та мотиви партнерів, а також передбачити розвиток і удосконалення міжособистісних взаємин.

У наступних дослідженнях варто зосередити увагу на аналізі специфіки підходів до розвитку партнерства у межах різних психологічних шкіл та розробці комплексної програми діагностики, розвитку та корекції партнерських стосунків.

Список використаних джерел

1. Вавакіна Т. С., Позняков В. П. Типы отношения предпринимателей к деловому партнерству // Т. С. Варвакіна, В. П. Позняков / Личность и бытие: субъектный подход // Материалы научной конференции. – М.: Изд-во ИП РАН, 2008. – С. 342–346.
2. Горська Г. О. Стильовий підхід у педагогічній взаємодії зі студентами / Г. О. Горська // Психологія діалогу і світ людини: збірник наукових

- праць / За ред. Г. В. Дьяконова, Г. О. Горської. – Том 5. – Кіровоград: Ф.О-П Александрова М. В., 2015. – С. 252–264.
3. Коханова О. П. Дослідження специфіки партнерської взаємодії в процесі фахового навчання майбутніх учителів / О. П. Коханова // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Проблеми сучасної психології, 2010. – Випуск 10 – С. 336–344.
 4. Мельничук І. Я. Надія як рушійна сила розв'язання проблеми клієнта у процесі психологічної допомоги / І. Я. Мельничук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» – № 1, 2018. – С. 128–133.
 5. Мельничук І. Я. Психологічні закономірності розвитку партнерських взаємостосунків / І. Я. Мельничук // Психологічні умови становлення особистості у сучасному суспільстві: збірник наукових праць / За редакцією С. П. Михиди. – Кропивницький: ФО-П Александрова М. В., 2017. – С. 178–187.
 6. Пезешкиан Н. 33-и 1 форма партнерства: Пер. с нем. / Н. Пезешкиан. – М.: Медицина, 1998. – 288 с.
 7. Пов'якель Н.І. Психологічна готовність до партнерства як передумова становлення партнерських відносин при ви рішенні конфліктів / Н. І. Пов'якель // Матеріали Всеукраїнської наукової практичної конференції «Проблеми безпеки української нації на порозі ХХІ сторіччя» – Частина 1. – Київ – Чернівці, 1998. – С. 26–33.
 8. Позняков В. П. Индивидуальный и групповой субъекты психических явлений / В. П. Позняков / Личность и бытие: субъектный подход // Материалы научной конференции. – М.: Изд-во ИП РАН, 2008. – С. 315–318.
 9. Татаринцева Г. Методологічні підходи до визначення поняття «партнерство» / Г. Татаринцева // Наука молода. – 2007. – № 8. – С. 145–150.
 10. Чухрай Н. І. Оцінювання і розвиток відносин між бізнес-партнерами: монографія / Н. І. Чухрай, Я. Ю. Криворучко. – Львів, 2008. – 360 с.
 11. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя / Эрих Фромм. – М.: АСТ: АСТ Москва, 2006. – 571 с.
 12. http://psychologis.com.ua/partnerskie_otno_sheniya.htm.

IRYNA MELNYCHUK

Kropyvnytskyi

PSYCHOLOGICAL STAGES OF ESTABLISHING PARTNERSHIP RELATIONSHIP

The present article deals with the theoretical and practical aspects of psychological peculiarities of partnership formation and development. The research characterizes basic structural components of partnership (cognitive, emotional, behavioral) and also types of business partnership: forced / full of initiative; competitive / collaboration; tactical / strategical. The main stages of partnership development have been highlighted and analyzed. Different relationship forms correspond to the stages of attachment, differentiation, separation.

Key words: partnership, partnership relationship, the stages of partnership, attachment, differentiation, separation.

ИРИНА МЕЛЬНИЧУК

г. Кропивницький

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ ПАРТНЕРСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ

В статье подано теоретическое обобщение и практические аспекты психологических особенностей формирования и развития партнерских взаимоотношений. Дана характеристика

основных структурных компонентов партнерства (когнитивный, эмоциональный, поведенческий), а также виды делового партнерства: вынужденное / инициативное; конкурентное / сотрудничество; тактическое / стратегическое. Выделено и проанализировано основные стадии становления партнерства: привязанности, дифференциации и отделения, которым соответствуют различные стадии взаимоотношений.

Ключевые слова: партнерство, партнерские взаимоотношения, стадии партнерства, привязанность, дифференциация, отделение.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2018

УДК 159.922

СЕРГІЙ МЕЛЬНИЧУК

м. Кропивницький

sergiymelnichuk8@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ВПЕВНЕНОСТІ У СОБІ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми впевненості в собі у юнацькому віці, висвітлено умови її формування, проаналізовано особливості психологічного супроводу розвитку та корекції впевненості в собі. Однією з актуальних проблем сучасності є питання розвитку впевненості у собі в юнацькому віці, яка відіграє важливу роль у діяльності людини як суб'єкта соціальної взаємодії.

Ключові слова: впевненість у собі, види впевненості в собі, структура впевненості, становлення впевненості, вища школа.

Під впливом національних українських традицій, так і запозиченого «західного» способу в країні формуються нові духовні і культурні цінності, моральні норми та соціальні стандарти. Відповідно до них сьогодні фактор впевненості у собі в юнацькому віці стає провідним у діяльності людини як суб'єкта соціальної взаємодії, тому питання розвитку впевненості у собі набуває все більшого значення.

І. Вайнера, В. Висоцького, Л. Глушко, М. Мішечкіної, В. Ромека визначають ситуативну та особистісну впевненість. Дослідники стверджують, що вони взаємозалежні та є формами суб'єктивної впевненості. На їх думку, при потраплянні в конкретну ситуацію відбувається формування суб'єктивної впевненості, з одного боку, завдяки досвіду, вже наявного у людини, з іншого – завдяки системі стосунків, що склалися у даній ситуації. Цей досвід і стосунки І. Вайнер умовно назвав суб'єктивним фоном. На його думку, можливі поєднання високої особистісної впевненості як з високою, так і з низькою ситуативною

упевненістю, причому для досягнення високої ефективності оптимальним є поєднання високої особистісної та низької ситуативної впевненості [1].

На перший погляд, упевненою в собі може бути лише людина, яка досягла високого рівня особистісного розвитку. Однак складні поєднання розвитку компонентів у її структурі зумовлюють виникнення різноманітних видів упевненості в собі.

Цілісно-функціональний підхід передбачає наявність гармонійних і дисгармонійних змінних у всіх компонентах базових властивостей особистості, в залежності від того, які змінні домінують у більшості компонентів: гармонійні або дисгармонійні [4]. Між крайніми типами будь якої дихотомії розташовуються змішані види.

У руслі психологічного аналізу системно-функціонального підходу типологічних досліджень особистості, поставлено питання про універсальність типів реалізації системно-функціональних особистісних рис. При зіставленні типів, отриманих у дослідженнях